



Thea Lund Lillebæks tale ved konferencen om islamiske ægteskaber

Taler

Thea Lund Lillebæk
Jurist, ambassadør hos Exitcirklen
og co-forperson/leder i Center for
Voldsforebyggelse

Dato

11. september 2024

Sted

Fællessalen, Christiansborg

1 Mit navn er Thea Lund Lillebæk. Jeg er uddannet jurist og ambassadør for
Exitcirklen. Derudover har jeg arbejdet 1,5 år på indsatsen ”Til Døden Os
Skiller”, som giver ret til islamisk skilsmisse uden mandens samtykke og uden en
forudgående forsoningsproces. Jeg startede som frivillig på indsatsen under mit
5 kandidatstudie og blev sidenhen projektstuderende og koordinator på
indsatsen.

Da jeg begyndte at arbejde med dette område, kendte jeg godt en smule til
udfordringerne forbundet med fastholdelse i islamiske ægteskaber. Jeg har
10 nemlig specialiseret mig i religionsret under mit studie, men det var kun på et
overfladisk niveau, idet jeg havde hørt om problematikken, da jeg blev undervist
i religionsret på min bachelor. Sidenhen har jeg lært en masse ved at arbejde
intensivt med området, og det er den læring, som jeg gerne vil tage
udgangspunkt i i min tale i dag. Talen har jeg nemlig bygget op om ting, som
15 har overrasket mig ved at arbejde med islamiske ægteskaber. Jeg er selv etnisk
dansk ikke-muslim og kommer fra en ressourcestærk familie, derfor besad jeg
også en vis naivitet, da jeg påtog på dette arbejde. Den naivitet udstiller jeg
gerne, for at vi forhåbentlig kan lære noget sammen.

20

Jeg er særligt blevet overrasket over tre ting:

- 1. Trusselsniveauet i sagerne**
- 2. Karakteristikken af den voldsudsatte**
- 3. Hvor svært det kan være at få hjælp**

25

1. Trusselsniveau

Jeg vil begynde med at tale om det høje trusselsniveau der er i disse sager. Det vil jeg gøre ved at læse en case højt. Den stammer fra ”Til Døden Os Skiller” indsatsen. Det er en meget alvorlig sag, og det er ikke alle vores sager, som er af den kaliber... men mange af sagerne er meget alvorlige. Der er mange sager, hvor der er drabstrusler, overgreb, mishandling, børnekidnapninger og lignende former for alvorlig kriminalitet:

Case:

40

”En kvinde har henvendt sig til TDOS for at få en islamisk skilsmisse uden mandens samtykke. Hun ønsker at få en skilsmisse, fordi hendes mand er voldelig overfor hende og deres børn. Han har forsøgt at slå hende ihjel ved at tæske hende, og hans familie har truet hende med at slå hende ihjel, hvis hun får en skilsmisse. De har sagt til hende, at den dag hun lander i lufthavnen i hendes og ægtefællens oprindelsesland, skyder de hende i lufthavnen. Familien har også truet kvindens forældre med at slå dem ihjel, hvis kvinden søger om en skilsmisse. Forældrene er bange for at blive slået ihjel, men de støtter alligevel deres datter.”

50 Dertil har jeg taget et citat med, som en kvinde har gengivet. Ifølge hende har hendes eksmand sagt dette til hende:

”Det er kun mig, som kan give retten til skilsmisse. Du har ikke ret til dit eget liv. Kun døden kan skille os ad!”

55

Jeg synes, at det meget godt illustrer, hvordan nogle af disse eksmænd ser på deres ægteskaber, og at det i flere tilfælde handler om liv eller død.

Jeg er flere gange blevet stillet spørgsmålet: *Hvorfor går hun ikke bare?* Det er jo ”bare” et religiøst ægteskab, som ikke gælder efter dansk ret. Derfor bør kvinden vel i teorien bare kunne rive kontrakten over og gå?

Så nemt er det desværre ikke... som statistikken viser, så er der ofte et meget højt trusselsniveau i disse sager. Størstedelen af de kvinder vi møder er sikkerhedstruede. Jeg skal gøre opmærksom på, at statistikken bygger på et

65

meget spinkelt datagrundlag, så den viser kun indikationer på fænomener, men den er baseret på det datagrundlag, der findes. Udover kvinderne kan der også
70 være en sikkerhedstrussel overfor eventuelle fællesbørn eller særbørn, som er sikkerhedstruede, og det kan desuden være os, som hjælper med at facilitere skilsmisserne. Vi vurderer trusselsniveauet ud fra en PATRIARK-vurdering, som flere af jer fagfolk måske kender til. I vores tilfælde er det eksmanden, som udgør en trussel, og vi vurderer trusselsniveauet ud fra faktorer såsom, om han
75 har et misbrug, har fremsat drabstrusler, har forbindelse til det kriminelle miljø osv. Andre gange kan eksmandens familie også udgøre en trussel, og det leder mig videre til det næste, som vi skal tale om.

Jeg har nemlig lavet en minianalyse af, om der er en sammenhæng
80 ægteskabsindgåelsen og senere vold, samt hvor ofte familie er involveret i disse konflikter. Hvert femte ægteskab, som senere er blevet opløst grundet vold via ”Til Døden Os Skiller” er indgået ufrivilligt. Det vil se ved tvang eller som et arrangeret ægteskab. I hvert tredje tilfælde er eksmandens familie involveret i konflikten relateret til skilsmissen og fastholdelse i ægteskabet, og i 42% tilfælde
85 har kvinden ikke opbakning fra sin egen familie til at søge skilsmisse. Jeg har taget to cases med for at konkretisere disse tal.

Case 1:

90 ”En kvinde blev gift med sin ægtefælle i et arrangeret ægteskab. Han er 10 år ældre end hende. Det er hendes indtryk, at han har haft brug for at få sig en ung kone, som han kan kontrollere. Ifølge kvinden er det meningen, at hun skal være hans hushjælp og gøre alt, hvad han siger. Han slår hende og truer hende på livet. Hans familie støtter ham i hans adfærd. De har også truet hende med at slå
95 hende ihjel.”

Case 2:

100 ”En kvinde er konverteret til islam, men hendes forældre ved det ikke. De er meget kristne, og de vil ikke have, at hun er muslim. Kvinden har giftet sig med en muslimsk mand, som udsætter hende for vold og trusler. Hun bor på et krisehjem med deres barn, som familien ikke kender til. Hun tør ikke fortælle sin familie om, at hun fastholdes i et islamisk ægteskab og har brug for hjælp. Hun er
105 bange for, hvordan de vil reagere.”

Hvis vi skal sætte dette i lyset af straffelovens regler og retspraksis, så vil jeg gerne
110 zoome ind på ulovlig tvang (§ 260) og psykisk vold (§ 243). Ulovlig tvang
handler om tvang til indgåelse af islamiske ægteskaber. Mere specifikt § 260, stk.
2. Psykisk vold omhandler fastholdelse i islamiske ægteskaber. Ulovlig tvang
dækker over handlinger, der tvinger en person til at udføre, tåle eller undlade
noget imod sin vilje. Særligt interessant er det, at også religiøse autoriteter –
115 såsom imamer – kan medvirke til ulovlig tvang. Det har eksempelvis
sammenhæng med, hvordan de har udarbejdet ægteskabskontrakten, og ham de
har indsat nogle diskriminerende betingelser. F.eks. at det kun er manden, som
kan søge om skilsmisse.

120 I 2013 blev § 260, stk. 2 ændret, så ulovlig tvang til indgåelse af ægteskaber uden
borgerlig gyldighed blev gjort ulovligt. Det gjorde man særligt for at ramme
indgåelsen af islamiske ægteskaber. Initiativet til lovforslaget kom på baggrund
af en national strategi mod æresrelaterede konflikter fra 2012. En evaluering fra
VIVE afslørede dog, at initiativerne blev opfattet som en nicheindsats af fagfolk,
125 hvilket svækkede opbakningen hertil. I 2021 blev § 260, stk. 2 yderligere
præciseret således, at man ikke må tvinge nogen til at indgå i ”andre
ægteskabslignende forhold”. Præcision skyldtes, at man gerne ville gøre det
klart, at der ikke behøver at være en religiøs autoritet til stede under vielsen.
Flere religionsforskere havde nemlig gjort det klart, at islamisk praksis ikke
130 stemte overens med den tidligere formulering, idet islamiske ægteskaber
adskiller sig fra de mere formaliserede ægteskaber vi kender fra folkekirken i
Danmark. Et islamisk ægteskab er en aftale mellem to parter.

Psykisk vold handler, som nævnt, om fastholdelse i islamiske ægteskaber.
135 Psykisk vold blev kriminaliseret i 2019 og blev yderligere præciseret i 2021.
Præciseringen, hvor man indsatte begrebet ”negativ social kontrol” direkte i §
243 havde dog ingen materiel betydning. Psykisk vold er et gentagende eller
kontinuerligt mønster af handlinger, undladelser (eller begge dele), der har til
formål at kontrollere eller dominere en person, så denne underordner sig eller
140 nedbrydes. Interessant er det igen, at religiøse autoriteter kan medvirke til
psykisk vold – også til fastholdelse i et islamisk ægteskab. Det kan eksempelvis
være, når en religiøs autoritet tilskynder, at manden i forholdet ikke at tillade
kvinden at søge skilsmisse.

Jeg har taget fire afgørelser med. Tre af dem handler om tvangsægteskaber og én handler om fastholdelse i et islamisk ægteskab, hvilket blev straffet som psykisk vold. Det er for at illustrere, at praksis på området er meget sparsom sammenlignet med, hvor mange sager vi eksempelvis behandler hos ”Til Døden Os Skiller”. Jeg har også taget afgørelserne med for at vise, at det kun er i to tilfælde, at den/ de tiltalt/-e faktisk er blevet dømt for tvang/vold.

Interessant er det også at se på de mønstre der er i den praksis, jeg har taget med. Først og fremmest er der et mønster i sagerne i forhold til påstande om overvågningsadfærd. I tvangsægteskabssagerne handler det om overvågning fra familiens side, hvor det i sagen om psykisk vold vedrører overvågning fra en ægtefælle. Det kan være digital overvågning, gennemlæsning af private beskeder, sporing med GPS osv... Dertil er der et mønster i tvangsægteskabssagerne i forhold til jomfruundersøgelser. Der synes derved at være et særligt fokus på renheds, og en renhedskultur, som kommer til udtryk i familiens kontrol over kvinden. To af sagerne om tvangsægteskaber foregår indenfor Danmarks grænser, og én af sagerne foregår udenfor Danmarks grænser, hvor en kvinde er blevet sendt på genopdragelsesrejse til Pakistan. I to af tvangsægteskabssager er der desuden tale om fætter og kusine ægteskaber. Religionsforskere har også påpeget, at man kan finde disse mønstre i tvangsægteskabssager, men at det ikke er afspejlet i lovens forarbejder. Derudover er der også et mønster i forhold til seksualiseret psykisk vold, som både findes i tvangsægteskabssager og i sagen om fastholdelse i et islamisk ægteskab. Den seksualiserede psykisk vold kommer primært til udtryk som nedladende, sexistiske bemærkninger.

170

175 **2. Karakteristikken af den voldsudsatte**

Dernæst vil jeg gerne tale om karakteristikken af den voldsudsatte. Jeg troede fejlagtigt, da jeg begyndte at arbejde indenfor området, at de flest kvinder, jeg ville komme til at hjælpe, formegentlig ville være migrantkvinder udenfor beskæftigelse baseret på, hvad man hører meget om i medierne. Dog viser den undersøgelse jeg har foretaget, at størstedelen af kvinderne, som henvender sig til ”Til Døden Os Skiller” er danske statsborgere, som er beskæftigede eller under uddannelse. Særligt relevant er det at nævne, at det faktisk typisk er en del af den psykiske vold, at kvinden bliver tvunget til at arbejde for at forsørge hele

185 familien, mens manden ligger derhjemme, modsat hvad man måske skulle tro.
Det er en del af den økonomiske vold, vi ser.

Jeg bliver ofte stillet spørgsmålet: *Behøver vi virkelig at tage højde for religion?*

190 Best practice indenfor religionspsykologi besvarer det spørgsmål meget klart: Ja!

Undersøgelser viser, at religion er en meningsramme med indflydelse på følelser af skyld og skam, samt evnen til at finde håb og muligheder for personlig forandring. Trossamfundet er et udvidet familiesystem med stor betydning for
195 traumebehandling, og religiøs mestring kan være afgørende for mental sundhed i relation til interpersonelle traumer. Desuden viser et studie foretaget i 2017 om muslimske traumeoverlevende med og uden PTSD, at hvis deltagerne brugte negative måder at håndtere deres tro på, blev deres PTSD-symptomer forværrede, mens de blev formindskede, hvis de brugte positive måder at
200 håndtere deres tro på.

Dette reflekterer sig også, når vi beder kvinderne, som henvender sig til ”Til Døden Os Skiller”, om at svare på, hvad skilsmissen betyder for dem. Vi har indsamlet 17 besvarelser på spørgsmålet, og alle besvarelser kan deles ind i fem
205 kategorier:

Religiøs betydning – eksempel: Det betyder mest, at Allah giver ret til skilsmisse. Det er det, som er det vigtigste.

210 Religiøs hengivenhed – eksempel: Den islamiske skilsmisse er den vigtigste for mig, så det er vigtigt for mig, at den er udført på den rigtige måde.

Distancering – eksempel: Jeg håber skilsmissen kan give fred og afklaring og skabe distance, f.eks. ved at jeg kan begynde at tage tørklæde på, når jeg er sammen med ham (eksmanden).

215 Prospektering – eksempel: Det er meget vigtigt for mig at kunne få en islamisk skilsmisse for at komme videre, selvom vi er skilt efter dansk ret. Helt konkret hører vi også flere kvinder sige, at de skal bruge skilsmissen for at kunne blive gift igen.

220 Frihed – eksempel: Dette bliver min frihed, at jeg sletter al den ondskab, jeg har levet med.

3. Hvor svært det kan være at få hjælp

Det sidste, som jeg gerne vil komme ind på er, hvor svært det kan være for kvinderne at få hjælp. Jeg har taget forskellige udklip med fra artikler, som har været udgivet i diverse medier. Eksempelvis har Bertel Haarder foreslået, at man
230 bør fratage religiøse autoriteter deres vielsesbemyndigelse, men det har der været uenighed om. Der har også været debat om, hvorvidt man bør indføre islamiske domstole i Danmark, og om man bør stramme loven for at undgå, at kvinder trues og afpresses i forbindelse med skilsmisse.

Jeg vil dog hellere kigge på eksisterende lovgivning. Den lovgivning, som jeg synes er særligt relevant at kigge på, er (som nævnt) straffelovens §§ 243 og 260 om psykisk vold og ulovlig tvang. Som nævnt er der særdeles få sager, som kommer for domstolene og ingen imamer er straffet for medvirken til disse forhold. Det kunne man kigge ind i at forbedre. Jeg tror blandt andet, at det
240 handler om, at opsporingen i disse sager ikke er god nok, fordi elementerne i sagerne kan forekomme fremmede. Det kræver en forståelse for de særlige religiøse og kulturelle forhold, som gør sig gældende. Dertil bør man fokusere på udlændingelovens § 19, stk. 7 om muligheden for at få selvstændigt ophold på grund af vold i forbindelse med skilsmisse ved familiesammenføring. Institut for
245 Menneskerettigheder har påpeget, at dokumentationskravene i disse sager er for strenge, og det er også noget vi ser meget i de sager, som vi behandler hos ”Til Døden Os Skiller”. Det gør det meget vanskeligt for kvinderne at forlade de voldelige ægteskaber. Også fordi der står i bestemmelsen, at den voldsudsatte skal initiere skilsmissen, hvilket ikke altid er muligt, fordi det er en anden
250 religion og kultur. Derudover vil jeg gerne fremhæve trossamfundslovens §§ 17, 19 og 22. § 17 omhandler det kursus, man skal på som religiøse autoriteter, hvis man skal have vielsesbemyndigelse. Min ven er præst, og han har fortalt mig, at der er personer på de kurser, som ikke engang kan forstå dansk, men efter deltagelse blot skriver under på, at nu har de lært om danske værdier om
255 eksempelvis ligestilling ved ægteskabs indgåelse og opløsning. Man kunne overveje at forbedre disse kurser og stille højere krav som en løsning. Dertil er der naturligvis muligheden for at fratage vielsesbemyndigelser, som Bertel Haarder foreslog, i § 19. Modargumentet er dog, at der uanset vil foregå islamiske vielser i skjul, hvorfor det ikke nødvendigvis afhjælper problemet, men
260 det er en mulighed, som allerede står i loven. Dertil er der muligheden for at fratage anerkendelsen fra trossamfund, fordi de opfordrer til og foretager sig

ting, som ikke er lovligt. Man kunne også tænke over, om man bør gøre mere brug af bestemmelsen.

265

Det vigtigste, som jeg gerne vil have, at man tager med fra talen er: Lyt til dem, det handler om. Tro på, hvad de siger. Når muslimske kvinder siger, at de har brug for hjælp til at forlade et islamisk ægteskab, og at det er vigtigt for dem at få en islamisk skilsmisse, er det ikke for sjov.

270

Det er vigtigt at lytte til deres behov, fremfor blot at pålægge dem ens eget verdenssyn og lade ens egen bias tage over.

Kilde

Manuskript tilsendt af taler

275

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Politisk tale

280

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thea-lund-lillebaeks-tale-ved-konferencen-om-islamiske-aegteskaber>

285

290

295

300